

figyelni, miről mit mondanak. Tizenöt intézmény 2023-as elemzéseit tekintettük át különböző kontinensekről. Cikkünkhöz létrehoztunk egy adatbázist a tanulmányokból, majd kódoltuk és csoportosítottuk az elemeket, végül táblázatba helyeztük őket.

Az elemzésbe bevont intézetek: Brookings, Bruegel, CASE, Chantham House, China Institute of Contemporary International Relations, FGV, French Institute of International Relations, Heritage Foundation, EUISS, Japanese Institute of International Affairs, Konrad Adenauer Stiftung, Korean Development Agency, RAND, South African Institute of International Affairs, Observer Research Foundation.

ÚJ VILÁGMŰKÖDÉS		
ÁTALAKULÁS ÉS/VAGY BLOKKOSODÁS	KÍNA-USA VERSENGÉS	EGYEDI ALKUKRA ÉPÜLŐ GLOBÁLIS GAZDASÁG
<p>Nemzetközi szervezetek reformja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kína növekvő befolyása az ENSZ-ügynökségeken belül • India állandó ENSZ BT tagsági ambíciói • multilaterális rendszer átalakítása – új súlyok követelése: Afrika (G21 – G20 + Afrikai Unió), India <p>Elméletek: új hidegháború, három blokk (globális nyugat/kelet/dél), multilaterális világ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jövőbeli proxyháborúk várható jellemzői • Új EU partnerségek (Latin-Amerika, Közép-Ázsia) • USA, Kína és Oroszország között együttműködés jövője („csökkenő kereskedelmi tér”) • Nagyhatalmi versengés: indo-csendes-óceáni térség, Közel-Kelet, Európa, űr • Liberális nemzetközi rend gyengülése • Gyakoribb konfliktusok? 	<p>Katonai rivalizálás</p> <ul style="list-style-type: none"> • USA: Kína elrettentésének kérdése (flotta-fejlesztés, AI, kibertér, nukleáris, űr) • Jövőbeli proxyháborúk • Tajvan-szoros körüli konfliktusok • Toborzási krízis USA fegyveres erőinél • USA-Japán, USA-Korea, USA-India védelmi együttműködés jövője • Támaszpontok (amerikai, kínai, orosz) működésének felételei • USA-Kína hipotetikus háborús szcenárió vizsgálata <p>Technológiai rivalizálás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Félvezető gyárak az USA-ban • Versengés a kvantumfolyányért és az AI területén • A TikTok nemzetbiztonsági kockázat az USA számára 	<p>Kereskedelem</p> <ul style="list-style-type: none"> • USA-EU gazdasági kapcsolatok • India mint lehetőség • India - WTO • EU-India szabadkereskedelem • Kína-veszély • Kínai exportellenőrzés kritikus ritkafémekre • Szamár export Afrikából Kínába • Kereskedelmi korlátozások oka és következménye <p>Globális ellátási láncok</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deglobalizáció • A kialakult rendszerek stabilitása • USA, EU - biztonsági szempontok • COVID hatása • Digitalizáció hatása • Globális ellátási láncok és EU • Új geopolitika (ásványi nyersanyagok) • Ellátási lánc szabályozás klíma- és emberi jogi szempontok alapján

Az európai és észak-amerikai értékeken, illetve a fejlett nyugat alkotta nemzetközi intézményeken alapuló világrend igazodik a globális erőviszonyok változásához. Egyre hangsúlyosabb téma a Távol-Kelet előretörése, Ázsia és Afrika népességnövekedése, a vezető pozíció gyengülését érző Amerika, Európa megtorpanása. A kérdésfeltevés sokszor az, mekkora szerepet kapnak az átalakulásban a konfliktusok, illetve hogyan alakulnak át az olyan globális intézmények, mint az ENSz, a Világbank vagy a nemzetközi kereskedelem szabályai.

A 2023-as elemzések arról árulkodnak, hogy mindez még nem dőlt el, a világba a bizonytalanság rendje költözött be. Egységes keretbe nehezen illeszthető kérdések sora jelenik meg az elemzésekben. Például: Hogyan hatna a világra egy [háború](#) Kína és az Egyesült Államok között? Hogyan kereskedjenek Kínával az Európai Unió [államai](#)? Lehet-e India az ENSZ Biztonsági Tanácsának [állandó tagja](#)?

Habár az új világrenden való gondolkodás egyik fő katalizátora az orosz-ukrán háború volt, Oroszország szerepével mégsem foglalkoznak sokat az elemző anyagokban. Vagy túl sok az ismeretlen, és kerülük a témát, vagy a háború globális jelentősége kisebb, mint innen Magyarországról gondolnánk.

Az Intézetek cikkei alapján az új világműködést három fő folyamat alakítja:

- 1) A technológia fejlesztését egyre jobban áthatja a politika. A fogyasztói érdeken és a profiton kívül a politikai szempontok is egyre jobban befolyásolják, milyen algoritmusok és platformok segítségével tájékozódunk, küldünk üzenetet, vásárolunk. A technikai újítások pedig éles nemzetbiztonsági kérdéseket vetnek fel – Kína, az USA vagy EU fog több adatból jobb mesterséges intelligenciát építeni, hasznosabb és veszélyesebb robotokat gyártani?
- 2) A biztonság, a hatalmi szempontok hátrébb sorolják a piaci logikát. A globális üzletek és cégek nem megszűnnek, hanem alkalmazkodnak ehhez a változáshoz – a szülő- helyett a basszusgítár kerül az üzletemberek és a gazdaságpolitikusok kezébe.
- 3) Kína a főszereplő az új világműködésben, minden szektorban és államközi kapcsolatban. A fegyverkezési és a technológiai versenyben, az energiaforrások és a nyersanyagok kontrolljában, a globális pénzügyi rendszer alakulásában, az értékláncok átalakulásában egyaránt Kína érdekeivel, lépéseivel és lehetőségeivel foglalkozik a világ.

Sok múlik Európa átalakuláshoz való viszonyán. Nem mindegy, hogy az öreg kontinens a régi rend védelmében áll csatasorba, vagy a világhatalmi játszmát elengedve gazdasági szempontjai pragmatikus képviselétével foglalkozik majd.

A hatalmi szempontok háttérbe sorolják a piacot

A technológiai innováció és a kereskedelem az a két terület, ahol a szabad piac a legnagyobb teret kapta korábban. Azonban a biztonsági szempontok felértékelődésével a politikai koordináció tör előre mindkét területen. Hiába a verseny újításra ösztönző hatása, hiába csökkentik a kereskedelem által előállított értéket a piaci korlátok, a világ rendezetlensége nem az akadályok lebontását, hanem a védelmi mechanizmusok, a bizalmi viszonyok kiépítését teszik elsődlegessé.

A digitális térben az adatvédelem és a digitális platformokat uraló cégek államokkal vetélkedő befolyása régóta velünk élő kihívás. Az államok ringbe szálltak a szektort irányító nagyvállalatokkal, hogy eldöntsék ki szabályozhatja a kiber-életünket. Jogosan rendelkezik-e a magyar emberek adatával a META, vagy akadályozza-e az európai szereplők megjelenését az e-kereskedelmi szektorban az Amazon? Ez az egymásnak feszülés uniós szabályozó csomagokban ([Digital Markets Act](#), [Data Act](#)) és perekben ([USA vs Amazon](#), újabb [USA vs Apple per](#) terve) vált megfoghatóvá.

Még fontosabb, hogy a digitális világ és technológia a katonai biztonság kulcsterületévé vált. Az amerikai-kínai fegyverkezési verseny kulcsterületei az applikációk, a mesterséges intelligencia, a

kvantumtechnológia és az űrtechnológia fejlesztése. Európa ezekből látványosan kimarad - mintha az öreg kontinens nem igazán szállna be a játékba.

A világherkedelem kapcsán már nincs szó a vámok csökkentéséről, a szabályozások egységesítéséről. A [növekvő kínai befolyás](#) miatt megrendült a bizalom a globális piac fő intézményében, a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO), és a globális szabályok őreinek érdekérvényesítő képességében is. Felértékelődnek az államközi kereskedelmi egyezmények, így az állami vezetők kézfogásainak gazdasági hatásait és politikai motivációit is aktívan vizsgálták az agytrösztök.

A gazdaság átfogó működését szervező globális ellátási láncok gyenge pontjai is előtérbe kerültek ebben az évtizedben. Egy járványoktól, háborúktól mentes, biztonságosan hajózható világban a hatékonyság jegyében természetes, hogy egy autó alkatrészei egymástól és az összeszerelő üzemtől több ezer kilométerre készülnek.

Ez azonban már régen volt. Az áruszállítást fizikailag akasztják meg az egészségügyi határárák, a háborúk és a háborús szankciók, a gázcsatornák felrobbantása a Balti- vagy a fegyveres incidensek a Vörös-tengeren. Az USA-ban állami támogatással épülnek a félvezető gyárak, hogy ne Ázsián múljon, jut-e chip az autókba, laptopjaikba, telefonjaikba, katonai eszközeikbe. Németország vállalatait az ellátási láncok újratervezésére, kínai tevékenységük csökkentésére buzdítja. A kritikus nyersanyagok forrásainak biztosítása mozgatja a diplomáciai és katonapolitikai terveket.

Mindez nem jelenti a globális értékláncok felbomlását. Nem megszűnik, hanem biztonsági szempontok szerint szerveződnek át ezek a hálózatok. Ahogy a digitális térben, úgy a fizikai világban is az állam képviselte közösségi szempontok tiszteletben tartásával fogják működésüket szervezni a multinacionális nagyvállalatok.

A főszerepben Kína és az USA

2023-ban a globális viszonyokkal foglalkozó tanulmányok között alig találunk olyat, ami ne elemezné vagy legalább említené meg Kína és az Egyesült Államok rivalizálását. Az egyik legfontosabb kérdés az, hogy hogyan lehet gazdaságilag együttműködni a sajátos szabályok szerint működő távol-keleti nagyhatalommal.

Kína gazdasági teljesítményének az árszínvonalkülönbségeket kiszűrve számított értéke 2016-ban [előzte meg](#) az Egyesült Államokét. Tavaly lett tíz éves a népköztársaság nemzetközi terjeszkedésének zászlóshajója az [Egy Út, Egy Övezet program](#), amely elsősorban infrastrukturális projekteket finanszíroz szerte a világon (többek között a Budapest-Belgrád vasútvonalat).

A kínai 'Repülésre született' című akciófilmben a Néphadsereg pilótái amerikai F-35-ösökkel mérik össze erejüket. Kép forrása: IMDB.

Kína az EU legnagyobb importpartnere lett, az elmúlt két évtizedben az onnan érkező uniós import aránya csaknem [megháromszorozódott](#) – 2002 és 2021 között 8-ról 22 százalékra nőtt.

Az ország megítélése viszont közel sem egységes. A nyugati elemzők egyszer gazdasági szárnyalásáról és meghatározó globális befolyásáról [beszélnek](#), máskor pedig arról, hogy Kína [nemsokára összeomlik](#) a túlzott centralizáció, a gazdaság kezeletlen belső problémái miatt.

Erőjátékra építő birodalmak vagy sok dimenzióban optimalizáló pragmatikus államok világa jön?

Az új világrendről másképp gondolkoznak a pozíciót veszítő gazdag nyugati világban és a fejlődő pályára állt Ázsia és Afrika elemző műhelyeiben. Míg az USA agytrösztjei nagyhatalmi versengést és hidegháborút hirdetnek, addig az indiai és afrikai tanulmányok a több központú, a globális délnek is teret adó átalakulás lehetőségét látják. Az európai tanulmányokban mind a két nézőpont megjelenik.

Az amerikai 'Top Gun: Mawerick' c. filmben nem csak az új csúcstechnológiás gépek, de a múlt is nagy szerepet kap egy 1946-os P-51 Mustang repülőgép formájában.

Kép Forrása: IMDB

A hidegháborús sztoriban a régi seriff komoly kihívóra akadt. Az agytrösztök elemzése szerint Kína gazdasága dinamikusan fejlődik, társadalma piacorientált, mérnökei és tudósai fel tudják venni a versenyt a mesterséges intelligencia, a kvantumtechnológia, az űrtechnológia és a katonai fejlesztések terén. Belső piaca hatalmas, nemzetközi befolyása – például az olajban gazdag arab világban és az új technológiákhoz szükséges gazdag afrikai országokban - nő, hadserege egyre erősebb.

Az Egyesült Államok társadalma szétagotabb és [polarizáltabb](#), mint a huszadik század második felében volt, a gazdasága dinamizálásában jelentősek a hosszú távon fenntarthatatlan állami intézkedések - a monetáris politika generálta alacsony kamatokkal az államadósságból finanszírozott programokkal. A katonai erő, a világ finanszírozási rendszere és a globális intézményrendszer meghatározó pozíciói azonban velük vannak. A [világ 50 legnagyobb vállalatának](#) kétharmada is amerikai, az USA gazdaságának teljesítménye pedig messze [a legmagasabb a világon](#).

Ebben a jövőképben az USA-Kína versengést rivális szövetségi rendszerek kialakulása kíséri. Az USA vezette világ megerősíti pozíciót és határozottabbá teszi szempontjainak érvényesítését a szegényebb régiókban tevékeny nemzetközi szervezetekben. Erre válaszul kialakulhat egy ellen-nemzetközi szervezetrendszer, efelé tett lépésként értelmezhető a Brazíliát, Oroszországot, Indiát, Kínát és Dél Afrikát tömörítő BRICS [bővítése](#), fejlesztési bankjának feltőkésítése.

Proxyháborúk indulhatnak, a biztonságpolitikai szempontjából nem jelentős területekre szűkülhet a kereskedelem, feltöredezhet a dolláralapú globális pénzügyi rendszer.

A nagy kérdés, hogy a blokkosodás a meghatározó dinamika, vagy csak néhány területen, szimbolikusan történik meg. A világ működésének nagy hálóját nemzetközi intézmények és megállapodások alkotják. Ezeket a fonalakat pedig pragmatikus államok szövik. A bonyolult alkukban pedig minden kisebb-nagyobb állam gazdasági és nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítésére törekszik a nagyhatalmak között lavírozva.

India az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjává szeretne válni, az Afrikai Unió is nagyobb szerepet keres a globális platformokon. Európának piacokra, energiára, nyersanyagokra van szüksége, illetve olyan külkapcsolatokra, amelyek garantálják biztonságát.

**Az indiai légierő tagjai is megmentették már hazájukat a filmvásznon
a 'Fighter' című 2024-es filmben.**

A kép forrása: IMDB.

Európa dilemmája

Európa országai még hezitálnak, melyik sztorihoz csatlakoznak. Kína rivális és biztonságpolitikai kockázat a Nyugat számára, ugyanakkor a világgazdaságtan megkerülhetetlen szereplője. Amerika eltökéltnak tűnik, hogy a hatalmi szempontokat tegye az első helyre. Európa és a világ más fejlett országai – például [Japán](#) és [Ausztrália](#) – azonban nem biztos, hogy ugyanígy hátrébb sorolja a gazdasági megfontolásokat.

A világ fejlett országai számára Kínáért és Kínával egyszerre folyik a harc. Európa számára vonzó a kínai piac, ígéretesek az onnan érkező befektetések. Azonban ez nem megy kockázat nélkül: az USA sokszor [meggyanúsította](#) már Kínát szellemi termékek ellopásával, kémkedéssel. Az ilyen félelmek Németországban is erősödnek. Komoly visszhangot keltett, amikor 2016-ban kínai befektetők 95%-os

tulajdonosai lettek az ország egyik nagy, ipari robotokat gyártó vállalatának, a [KUKA-nak](#), ezzel gyakorlatilag megszerezve az összes know-howt és bizalmas információt, ami a vállalatban volt.

A kínai térnyerés csökkentésére válaszul az EU 2019-ben indított egy külföldi tőkebefektetés-ellenőrző mechanizmust. Németország 2022-ben ezt megtoldotta egy hasonló, nemzeti irányítású rendszerrel a gyanús befektetések kiszűrésére, 2023-ban kiadott [Kína-stratégiája](#) pedig távolságtartóan áll a kínai gazdasági kapcsolatok mélyítéséhez.

A szomszédban az osztrákok csendben, korlátozások nélkül [üzletelnek Kínával](#). Bécs nyitott arra, hogy kapcsolódjon az Egy Út Egy Övezet projektekhez, az egyik legfontosabb kereskedelmi partnerének kiáltotta ki Kínát a [külpolitikai stratégiájában](#).

Az is fontos szempont, hogy a blokkosodás az előző évszázadban ketté vágta a kontinentst, az egyenlőtlen fejlődés miatti ellentéteket pedig még [most sem heverte ki teljesen](#).

A francia Vadászpilóták című 2005-ös filmben terrorista akciót hárítanak el a Mirage gépek. Kép forrása: IMDB

Európa aktív és markáns szerepet is játszhatna a világ újraformálásában, hiszen az Európai Unióban [110 millióval többen](#) élnek, mint az USA-ban, gazdaságának mérete sem jóval kisebb (az Egyesült Államok vásárlóerőparitáson mért GDP-je 25 billió, az EU GDP-je 24 billió [a Világbank adatai](#) alapján). A kérdés az, hogy a kontinens politikai súlyban hozzá tud-e, akar-e ehhez nőni, kialakul-e az egységes uniós fellépést lehetővé tévő rend.

A két világhatalom versengésének jellege és intenzitása sokban attól függ, hogy a gazdag nyugati világhoz tartozó országok, hogyan gondolkoznak Kínáról, hogyan kötik meg az alkuikat: A távolságtartó, a távol-keleti beszállító bázisnak való kitettség csökkentésére törekvő német vagy a formális atlantista intézményekben részt vevő, azonban minden irányban hasznos üzleteket kötő, pragmatikus osztrák utat választják?